

אלי אביר: תיאטרון של איש אחד, הוצאת גוונים 2010, עמ' 48

פניך / אחרים.

המשורר אף מדגיש את נקודות הדמיון בין תורת הגזע לתפיסת הצבע בישראל: "...הם נותנים בהם ובנו/ דרגות וסימנים: יש שחור כהה ושחור בהיר / חום שחמחם ושחמחם אדמדמה... לכל צבע שם וכינוי".

לאור עמדותיו המוצקות ביחס לזהותו המזרחית-אוריינטלית של אביר, מצופה היה כי גם חברת האם הערבית, שממנה הגיעו המזרחים, תתואר באופן חיובי ומוערך, ואולם לא כך הדבר. יחסו לעולם הערבי מרתק במיוחד: אביר בחר לתאר את העולם הערבי-מוסלמי כשמרני, פרימיטיבי, חשוך, מדכא ומסוכן, ובכך (בין אם במתכוון או לאו) הנגיד עולם זה לסביבה הליברלית והמערבית שבה הוא חי ואליה הוא משייך - ישראל. בשני שירי מצרים (עמ' 32-33) העוסקים בכריתת ההדגן בעולם הערבי, מביע המשורר בוז וזעזוע המאפיינים את בן תרבות המערב הנפגש עם אורחות חיים שונות: "באבת סכין חדה וחלודה / כרתו לך את מקור האושר והתקווה" (עמ' 33). עם זאת, לא מכריתת ההדגן ואף לא מעשיית רעלה חושש המשורר, אלא מהפיכתו של הערבי לשיטתי, ליסודי, "לגרמני"; לפי השיר 'עבודה ערבית' (עמ' 41), אז יגבר החשש לקיומה של ישראל: "אלא אם האסלאם, / יתחיל להיות לי שיטתי, / יתחיל להיות לי יסודי, / יתחיל להיות / גרמני. / פתאום אני מתחיל לפחד". מסקנתו המתבקשת לאור האמור עד כה היא כי: "יותר טוב עבודה ערבית", כזו שאינה יסודית, משכילה, מתוחכמת ושיטתית, אך משמרת בנחשלותה את קיומה של ישראל.

מעיון בשירי אביר, דומה כי על אף אהבתו לתרבות המזרחית, הוא רחוק ממנה הן מנטלית והן גיאוגרפית ותרבותית. הוא מתחבר אליה באמצעות תלמידיו בטירת הכרמל, באמצעות התרפקותו על פיסות ילדות, ניוחות ומטעמים מבית הוריו. כך למשל בשיר 'תיאטרון של איש אחד' (עמ' 6) נקרע המשורר בין המערביות למזרחיות: "בעיניים עצומות מזמזם / רוק אנדלוסי / מוצרט מרוקאי מסלסל...". אפשר לומר כי כמיהתו אל קסם המזרח היא בבחינת חוויה אנתרופולוגית לא פחות מאשר

רגשית וכי הוא עצמו כבר במקום אחר: "לו רק הייתי הרוק הניתי / ביריקה מלכלכת / הכוסון שלהן לרגע הייתי / המזדיין שלהן לשעה קלה / חוטף יריקה לפרצוף... ואיי איזה חיים מאושרים" (עמ' 17). השאיפה להיות חלק מהווי החיים המתואר, מלמדת על ריחוקו של המשורר המשכיל, איש הספר והתרבות ממקום זה, שהוא כמה אליו, כמו אל הקוסקוס של ערב שבת שהכינה אמו - שהוא מכין אותו בהווה בדקות ספורות וענייניות: "קוסקוס מהיר להכנה - מוסיף / קצת שמן, / קצת מים, / ויש לי קוסקוס נהדר / אחת שתיים [...] בערב שישי / אני יושב לבדי מול מפה לבנה ויין" (עמ' 9). חוויית הבדידות, שבמקרה זה מוזכרת בקשר לערב שישי, חוזרת לאורך הספר: "הנה פלם מתו לי בסוף / נותרתי לבדי" (עמ' 40).

אובדן האם הותיר צלקת עמוקה בנפשו של המשורר. זו באה לידי ביטוי באופן העוצמתי ביותר בשיר 'ואין לי אמא' (עמ' 10): "כל כך שמח היום, / מתפרצת השמחה בשירים מזרחיים / יש שמחת חיים / ואין לי אמא... שר וצועק שמחת נעורים / ואין לי אמא... אין לי ממש אמא / פשוט, אין לי אמא".

בתוך המולת הרגש ומאבקי הזהות שבקרב, ואולי בעטפם, מבקש המשורר למרוד במוסכמות, למתוח את הגבול, לצאת לקניית ולברים, להתאהב מחדש: "אסתובב במרכזי קניות / אבזבז שעות במועדונים, / בברים אפלים או מוארים... ואחר כך בלחיצת מקלדת אחת / אשוף במבטי את המיועדת / להיות אהובתי" (עמ' 30-31). בדומה למתבגר המתעתע בסביבתו ומבקש להפר את חוקיה ומוסכמותיה, כך גם אביר, בפרובוקטיביות שובת לב, מתאר כיצד הוא עומד בצפירה עם הזין ביד (עמ' 45) ומנסה לעצור את השטף המתפרץ. במקום אחר הוא מלגלג על הוועד להגנת הספרות, שחבריו משוררים קודרים ומשעממים ומכריז: "אולי לא אכתוב כלל. / כוס אוחתק, / הוציאו לי את כל החשק לכתוב / המשוררים האלה" (עמ' 38).

אביר בשירתו אינו מתחנף ואינו מתייפף אלא כותב שירה נועזת, גסה, לגלגנית ומתעמרת. ברקע שירתו, בנוסף לצלילי הבדידות והמוות המלנכוליים, מתנגנת בעוצמה גבוהה (ואולי אף גבוהה יותר) מיניות בוטה ומופקרת, המוכרת ממסדרונות בית הספר העכשווי, מלווה בנעימת רוק מהפכני ובוועט של משורר-מורה: "רוקיסט שכזה, / בן בלי גיל, / מרדן נצחי, לא מתברגן לעולם" (עמ' 24).

ניקולא אורבך